

LES PARAULES ESCRITES: CREADORES DE TOT

Dolors Garcia i Cornellà
escriptora

Il·lustracions de Martín Tognola

Fa molts anys, quan estudiava batxillerat, vaig viure una experiència molt interessant en una classe de lingüística en la qual el professor ens va demostrar, d'una manera molt pràctica, el poder de les paraules. L'experiment consistia a fer sortir de l'aula sis o set nois i noies mentre, a dins, el professor llegia una notícia del diari a la resta. Un cop llegida, va triar aleatòriament un dels alumnes que l'havien escoltat i va fer entrar un dels de fora. «Ara li reproduïx el que he llegit, però sense llegir-ho», li va dir. I així es va fer successivament amb cada un dels nois

i noies de fora: l'últim que havia escoltat la notícia era el que l'explicava al següent. Finalment, en comparar la notícia real amb la versió del darrer alumne, les dues notícies no tenien absolutament res a veure: s'havia creat una història nova amb la complicitat del llenguatge, de la capacitat memorística i de la interpretació de cadascú.

Aquest experiment el vaig fer servir l'any passat en un cicle de conferències sobre les llegendes de Girona, convidada per l'Institut d'Estudis Gironins. El tema que m'havien encomanat era «Com neix una ...

- llegenda». No vaig fer sortir ningú de la sala, sinó que vam simular l'experiment. La notícia que havia triat era aquesta:

Més de 300 netejadores protesten a Girona per demanar un nou conveni

La manifestació, que s'ha aturat davant la Cambra de Comerç, coincideix amb la vaga feminista

(*Diari de Girona*, 8 de març de 2018)

Més de 300 treballadores de la neteja dels serveis i edificis públics de Girona s'han manifestat aquest matí davant de l'Hospital Josep Trueta per denunciar la manca d'un nou conveni col·lectiu. Al crit de «El mocho en lucha» o «Sense les dones no hi ha revolució», en un ambient reivindicatiu i festiu, les netejadores han començat avui la seva vaga de 24 hores per denunciar que la patronal no ha proposat cap millora. Les dones dels serveis de neteja reclamen millores salarials i de les seves condicions laborals.

La concentració ha avançat en manifestació fins al centre de Girona per unir-se als actes de la vaga feminista. Algunes d'elles s'han manifestat amb els pals de fregar i altres estris de neteja. Les dones s'han aturat a dos quarts de dotze del migdia davant de la Cambra de Comerç per reclamar que es reprengui la negociació del conveni. Posteriorment, han arribat a l'edifici de la Generalitat.

D'aquesta notícia, me'n vaig inventar dues versions consecutives que s'haurien pogut fer en el cas que haguéssim realitzat l'experiment en viu:

Primera versió (extreta directament de la lectura real de la notícia)

Tres-cents netejadores protesten a Girona per demanar un nou conveni. La manifestació coincideix amb la vaga feminista.

Són de l'Hospital Josep Trueta i es manifesten per demanar un conveni nou i més festius.

Es cridaven coses com «El mocho lucha» o «Les dones faran la revolució». També faran una vaga de 24 hores, perquè reclamen millores.

Han fet la manifestació fins al centre de Girona per unir-se a les netejadores de la Cambra de Comerç i de la Generalitat.

Han plegat a dos quarts de dotze.

Duen pals de fregar i altres coses per netejar.

I volen més condicions.

Segona versió (extreta del relat oral de la primera versió)

Tres-cents dones amb pals de fregar, de l'Hospital Trueta, volen fer una vaga feminista i una manifestació i també volen fer una denúncia.

Cridaven «un mocho lucha, un conveni nou i una revolució de les dones».

Hi han estat 24 hores i després, a dos quarts de dotze, han plegat.

I també han anat a la Generalitat amb coses de netejar.

I ho volen sense condicions.

I també n'hi havia de la Cambra de Comerç.

I, en acabat, vaig proposar una llegenda que podria haver sorgit d'aquesta deformació de la notícia:

La revolta dels pals d'escombra

I diuen que, cada 8 de març, prop de la mitjanit, se senten a Girona uns cops misteriosos i molt forts, i que una remor de veus enrabiades recorre els carrers i les places de la ciutat, des de l'Hospital Trueta fins a l'edifici de la Generalitat, fent una petita aturada davant la Cambra de Comerç. I aquells gironins i giro-nines que s'han atrevit a mirar per la finestra confessen que no han vist ningú. Però que, entre les ombres i la boirina de la nit, els ha semblat distingir un garbuix de pals d'escombra i de pals de fregar, potser tres-cents o més, avançant pels carrers. I que, després de deixar anar un crit esfereïdor, han desaparegut com per art de màgia, deixant darrere seu un rastre de reivindicacions.

I ja ho tenim! A Girona, terra de llegendes abundants i sucoses, en pot haver nascut una de nova, sense haver passat absolutament res, només amb el suport d'una notícia triada a l'atzar, d'unes confusions innocents i experimentals i d'algú que s'ha afanyat a escriure-la. I, si perviu, serà justament per aquest tercer fet: el d'escriure-la. Perquè, del que vaig dir aquell dia, molt possiblement ja ningú no se'n recorda.

La tradició oral ja és història. Aquella recepta de la rebesàvia de l'àvia, ja sigui la de la ratafia o la del rostit de festa major, que havia passat de generació a generació, ara ja deu estar degudament explicada i etiquetada en algun llibre de cuina o en algun blog gastronòmic. Els contes que explicava Gianni Rodari per telèfon al seu fill ja fa temps que tam-

bé es van escriure. Com, segurament, les cançons d'una mare a l'hora d'anar a dormir, els contes de la vora del foc de l'avi, o les batalletes de la guerra de l'oncle ancià i venerable que tots hem tingut a casa. Com si ens fes por perdre-ho si només ho transmetéssim amb el llenguatge oral. I segurament tot es redueix a la falta de temps: és molt més fàcil i ràpid donar una ullada a internet per buscar una recepta que no pas esperar que ens l'expliquin aquells que l'han sentit explicar d'uns altres a qui també els la van explicar.

Sempre m'he preguntat què es devien dir els primers humans que van parlar, quan les vocalitzacions aïllades van deixar pas a un llenguatge que primer devia ser simbòlic i molt onomatopèic i, més tard, raonablement construït i intel·ligible. Però, així com hem pogut conèixer la recepta de la ratafia de l'àvia o els contes de Rodari, les converses dels humans que van viure a l'alba de la Història ens les hem d'imaginar. No ens serà difícil si llegim atentament aquesta frase del llibre *Atapuerca. 40 años inmersos en el pasado*, d'Eudald Carbonell i Rosa M. Tristán: «Sin duda, el lenguaje es una adquisición paulatina que ha permitido a nuestra especie adaptarse a los cambios ecológicos y, a la vez, modificar las relaciones sociales entre los individuos.»

A partir d'aquesta afirmació, considerant –i jo ho considero plenament– que sigui certa, ja ens podem començar a imaginar una conversa de fa, aproximadament, mig milió d'anys entre dos integrants d'una mateixa tribu:

–*Fa temps que no plou, els prats estan secs i la cacerà minva.*

–*Doncs haurem d'anar més enllà de les muntanyes a veure si trobem terres més humides i animals en abundància.*

–*Però allà on dius hi deuen viure clans que no coneixem. Com ens rebran?*

–*Si no ho provem, no ho sabrem mai. Per si de cas, afilarem les llances.*

Hi tenim els ingredients bàsics que diuen els autors del llibre: canvis ecològics i modificació de les relacions socials entre els individus. I l'art immens i poderós de la paraula escrita, en col·laboració amb la feina dels científics i dels investigadors, ens pot fer desenvolupar tota una història al voltant d'aquests dos desconeguts avantpassats nostres, asseguts al fons de la seva cova, davant d'un foc encès, amoïnats perquè la sequera els privava del menjar.

I l'art d'escriure és justament això: la capacitat creadora per fer sorgir de tot a pertot. Per això tenien tanta por dels llibres els governants a *Fahrenheit 451*, de Ray Bradbury, que els feien cremar. Ficció? No tanta com ens pugui semblar. El 10 de maig de 1933, a Berlín i en unes quantes ciutats alemanyes més, els paramilitars nazis van cremar públicament muntanyes de llibres dels autors considerats enemics dels nacionalsocialistes perquè creien que podrien pertorbar el coneixement i les idees polítiques del poble.

Paral·lelament als llibres cremats, hi ha la història malaurada i llarga dels «llibres prohibits», ja sigui per motius religiosos, polítics o socials.

La paraula fa por a segons qui, i si és escrita més, perquè perdura en el temps. Això sol ja ens pot fer pensar en la immensa capacitat creadora de la paraula...

- ... la escrita i, de retruc, en l'enorme repercussió que pot tenir en la nostra ment i en les nostres emocions, ja sigui de manera individual o de manera col·lectiva.

Però no es tracta només d'utilitzar la paraula de forma lliure i instintiva. S'ha de saber combinar prou bé perquè en sorgeixi un relat que sintonitzi amb el lector. De petita, jo en deia màgia. I de gran, també.

Algunes vegades, en les visites que faig a centres educatius per parlar dels meus llibres, explico als més menuts com em pensava que es feien els llibres quan era petita. Perquè veia aquella quantitat immensa de paraules en un conte o en una novel·la i pensava que era impossible que allò ho hagués escrit algú: massa feina i massa temps. I em vaig imaginar la «màquina d'escriure contes». En la meua fantasia, hi veia una persona acostant-se a una mena d'artefacte me-

tàl·lic amb molts botons i, al voltant, tot de sacs amb paraules: un sac amb paraules llargues, un amb paraules curtes, un amb paraules maques, un amb paraules difícils... La persona en qüestió agafava un grapat de paraules de cada sac i les ficava a la màquina. Després, pitjava els botons, la màquina les sacsejava al seu interior i, al cap d'una estona, en sortia un llibre ja escrit, amb coberta, dibuixos i de tot. No descarto que, en un futur, s'arribi a fer així, a l'estil

premonitori de Jules Verne, que des del segle XIX ja s'imaginava París amb les cases amb aire condicionat o internet, que cent anys abans que es produís ja va descriure l'arribada de l'home a la Lluna, o que va explicar amb tot de detalls què era un helicòpter quan encara no s'havien inventat. Però, encara que s'aconsegueixi, hi faltarà la màgia que fa que dues paraules encadenades entre si puguin arribar a dir alguna cosa molt diferent si les encadenem amb unes altres o si les llegim, o escrivim, totes soles. I això es fa de manera conscient perquè sabem molt bé, o de vegades intuïm, què volem provocar.

Sempre he trobat molt interessant un fragment del magnífic dietari *Paisatge en flames* del malaguanyat escriptor gironí Miquel Pairoli (Quart, 1955-2011):

Un novel·lista, per arribar a algun resultat positiu en la seva art, ha de posseir indispensablement dues qualitats fonamentals, la primera és que ha de ser un bon arquitecte. Ha de saber construir la carcassa argumental de la novel·la, construcció que és perfectament comparable a la d'un edifici. Han de ser ben estudiats els volums, les proporcions de materials, els compartiments, els acabats, la perspectiva, el conjunt en general. Si l'argument és ben construït, ben fonamentat i ben desenvolupat, sense que els teulats degotin i els tempanells trontollin, ja hi ha molt de guanyat. La segona qualitat que ha de posseir un novel·lista és el domini, la gràcia de la llengua. El llenguatge d'una novel·la ha de ser saborós, sonor, iridescent, olorós, ha de provocar el fastic, l'emoció, la tendresa, el menyspreu, la serenitat, però sempre ha de ser atractiu i captivador; ha de retenir el lector, no durant catorze línies com un poema, sinó a través de dues-centes pàgines.

A partir de la lectura d'aquest fragment, cada vegada que he llegit una novel·la he sabut exactament per què hi he connectat o per què m'ha caigut de les mans. Hi ha relats esplèndidament escrits, amb una carcassa envejable, però que no et fan ni fred ni calor. I n'hi ha d'altres que t'envolen a uns universos fantàstics però que els notes plens de degoters i amb els fonaments inestables.

I, encara, a la definició magistral de Miquel Pairoli, jo hi afegiria la màgia que dèiem abans. A més de l'arquitectura proporcionada i estudiada i a més del domini i la gràcia de la llengua, hi ha d'haver el gaudi íntim, secret, ple i convençut de qui ho escriu. Les paraules poden ser creadores de tot, però t'ho has de creure i emocionar-t'hi. ●